

LAKIALOITE 44/2003 vp

Laki toimeentulotuesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan toimeentulotukilakia muutettavaksi siten, että toimeentulotuen perus-

osaan sisältyvä asumismenojen 7 prosentin omavastuu poistetaan.

PERUSTELUT

Anneli Jäätteenmäen hallitus sivuuttaa ohjelmassaan köyhyysongelman viittaamalla vain pyrkimyksiinsä kohentaa työllisyyttä. Tavoiteltu 100 000 työpaikan lisäys ei toteutuessaankaan ratkaisisi köyhyysongelmaa.

Pienimpien etuuksien korottamisella on tärkeä rooli köyhyysongelmien voittamisessa, sillä useiden eri tutkimusten mukaan köyhyyden pääsyy ei ole vain pitkään jatkunut työttömyys, vaan myös perusturvan riittämätön taso. Köyhyyttä on vähennettävä molempiin syihin vaikuttamalla.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä haastaa hallituksen kamppailuun köyhyysongelmia vastaan. Ryhmä esittää toimeentulotuen asumismenojen omavastuun poistamista, opiskelijoiden asumislisän ympärivuotistamista, lapsilisän toimeentulotukivähenteisyyden poistamista sekä kansaneläkkeen, opintotuen ja pienimmän äitiyspäivärahan ja yhdistelmätuen tasokorotusta. Näin vasemmistoliiton eduskuntaryhmä tekee ryhmäaloitteet ja tämä aloite on yksi niistä.

Kun vuonna 1997 säädettiin laki toimeentulotuesta, toimeentulotukeen tehtiin samalla merkittävä huononnus ottamalla käyttöön asumiskustannusten ns. omavastuuosuus. Se on laissa ilmaistu säännöksellä, jonka mukaan toimeentulotuen perusosaan sisältyy 7 prosenttia tarpeellisen suuruudesta asumistukilain 6 §:ssä tarkoitettujen asumismenojen määrästä.

Asumiskulujen omavastuuosuuden sisällyttäminen toimeentulotuen normilaskelmaan oli osa Lipposen ensimmäisen hallituksen kannustineloukkutyöryhmän esityksiä. Alun perin esitettiin 20 %:n omavastuuta, mutta vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaatimuksesta budjettiriihessä omavastuuta pienennettiin 7 %:iin. Asumiskulujen omavastuuosuuden sisällyttämistä toimeentulotukimenoihin ajaneet perustelivat toimeentulotuen perusosan leikkausta työllistämiskynnyksen alentamisella ja sillä, että toimeentulotukea saavat hakeutuisivat uudistuksen jälkeen pienempiin asuntoihin asumismenojensa pienentämiseksi.

Tämä on yhdessä muiden huononnusten kanssa johtanut toimeentulotuen tason alentumiseen, samaan aikaan kun taloudessa on ollut voimakas nousukausi ja yleinen tulotaso on noussut. Toimeentulotukea saavan henkilön tai perheen kannalta leikkauksella on huomattava merkitys. Jos esimerkiksi huomioon otettaviksi asumiskustannuksiksi on hyväksytty 500 euroa kuukaudessa, omavastuu pienentää toimeentulotukea 35 eurolla kuukaudessa. Kun tämän ja muiden leikkausten vaikutuksia arvioitiin, todettiin erityisesti pienituloisten lapsiperheiden kärsineen muutoksista. Suoritetuissa kyselyissä suuri osa sosiaalityöntekijöistä on arvioinut, että asumiskustannusten omavastuu on lisännyt vuokratähtien ja häätöjen määrää ja jossain määrin myös asunnottomuutta (Keskitalo ym. Toimeentulotuen muutokset. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2000:16).

Samat ovat todenneet myös useat aravavuokranantajat, jotka ovat joutuneet uhkaamaan vuokralaisiaan hädöillä puuttuvan viimesijaisen toimeentuloturvan vuoksi, koska eivät ole katsoneet voivansa siirtää näin syntyviä vuokratähtejä toisten, asiaan täysin viattomien vuokralaisten maksettavaksi. Kannustavuudesta ei tässä yhteydessä voi oikeastaan edes puhua, sillä muutettaessa pienempään asuntoon omavastuu ei poistu, vaan ainoastaan pienenee. Ja lopullisesti "kannattavuuden" tässä tapauksessa kumoaa tietysti se, ettei halvempia asuntoja ylipäättään, etenkin kasvukeskuksissa, ole edes tarjolla, ei pienempiäkään. Kun toimeentulotukea saavista varsinkin iso osa asuu aravavuokra-asunnoissa, sotii säännös myös aravalain sitä henkeä vastaan, että jokaisella asutokunnalla tulisi olla perheen kokoon, eikä tulotasoon nähden tarkoituksenmukaisen kokoinen asunto.

Suomi on sitoutunut noudattamaan Euroopan neuvoston sosiaalisen peruskirjan määräyksiä ja YK:n yleissopimusta sosiaalisista, taloudellisista ja sivistyksellisistä oikeuksista, joista viimeksi mainittu sopimus korostaa muun muassa asumista eräänä sosiaalisena perusoikeutena, joka tulee turvata kaikin käytettävissä olevin kei-

noin. Sopimus liittyy perusoikeuksien turvan tason yhteiskunnan resurssien lisääntymiseen.

Toimeentulotuen antama vähimmäisturva on hyvin niukka ja monissa selvityksissä ja ohjelmissa on esitetty sen tason nostamista. Vapaaehtoisjärjestöjen ja seurakuntien pitkät leipäjonot ovat elävänä todistuksena vähimmäisturvan riittämättömyydestä.

On myös otettava huomioon, että mainittu omavastuuosuus kohtelee toimeentulotuen saajia epätasa-arvoisesti, koska se koskee harkinnanvaraista toimeentulotuen osaa. Kunnat voivat pitkälti itse harkita, miten suuret asumiskustannukset otetaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon. Siten eri kunnissa asuvat voivat joutua erilaiseen asemaan säännöstä sovellettaessa. Säännöksestä kärsivät erityisesti ne, jotka asuvat korkeiden asumiskustannusten alueella.

Itse asiassa vuokrien nousu, joka ylittää elinkustannusten yleisen nousun, merkitsee sitä, että toimeentulotuen varassa olevat joutuvat tyytymään jatkuvasti pienenevään kulutukseen siitä huolimatta, että toimeentulotuen perusosa on sidottu kuluttajahintaindeksiin. Tilastokeskuksen mukaan keskivuokrat neliometriä kohden kohoivat 4,1 eurosta 8 euroon eli noin 85 prosenttia vuosina 1990–2002. Samana aikana kuluttajahintojen keskimääräinen nousu oli 25 prosenttia. Asumiskustannusten omavastuu leikkaa täten yhä suuremman osan toimeentulotuesta.

Lakialoitteessa ehdotettu muutos lisäisi jonkin verran toimeentulotuen saajien määrää ja kuntien osuutta toimeentulotukikustannuksiin. Kuntien näin lisääntyvät menot tulisi ottaa huomioon kuntien valtionosuuksien lisäyksinä.

Edellä sanotun perusteella lakia olisi mielestämme korjattava poistamalla sen 7 §:n 2 momentista asumiskustannusten omavastuuosuutta koskeva määräys.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta 30 päivänä joulukuuta 1997 annetun lain (1412/1997) 7 §:n
2 momentti seuraavasti:

7 §

Huomioon otettavat menot

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravintomenot, vaatemenot, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, televisioluovasta, puheli-

men käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 2003

Erkki Virtanen /vas
Anne Huotari /vas
Annika Lapintie /vas
Minna Sirnö /vas
Mikko Immonen /vas
Kari Uotila /vas
Unto Valpas /vas
Mikko Kuoppa /vas
Markus Mustajärvi /vas

Jaakko Laakso /vas
Esko-Juhani Tennilä /vas
Matti Kangas /vas
Iivo Polvi /vas
Outi Ojala /vas
Matti Kauppila /vas
Suvi-Anne Siimes /vas
Martti Korhonen /vas